

УДК 330.3

Шматенко Руслан Миколайович

*науковий співробітник відділу інноваційного провайдингу та
сільськогосподарського дорадництва*

Інститут сільського господарства Північного Сходу НААН України

Шматенко Руслан Николаевич

*научный сотрудник отдела инновационного провайдинга и
сельскохозяйственного консультирования*

Институт сельского хозяйства Северо-востока НААН Украины

Shmatenko Ruslan

Researcher of the Department of

Innovative Providing and Agricultural Advisory

Institute of Agriculture of Northern East of NAAS

ІНФОРМАЦІЙНО-КОНСУЛЬТАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК

ПЕРШООСНОВА НАУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ

ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

ИНФОРМАЦИОННО-КОНСУЛЬТАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ

СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ КАК

ПЕРВООСНОВА НАУЧНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИХ

ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ

INFORMATION AND CONSULTING SUPPORT OF AGRICULTURAL

ENTERPRISES AS A BASIS FOR SCIENTIFIC SUPPORT OF THEIR

INNOVATIVE DEVELOPMENT

Анотація. У статті визначено інформаційно-консультаційне забезпечення сільськогосподарських підприємств як важливу

об'єднувальну ланку між генераторами наукових розробок та безпосередньо виробниками сільськогосподарської продукції. Доведено, що ефективність передачі результатів наукових досліджень визначається не тільки рівнем окупності і підвищенням економічної ефективності діяльності від впровадження інноваційних розробок, але також їх своєчасністю.

Проаналізовано сучасний стан системи інформаційно-консультаційного забезпечення сільськогосподарських підприємств як комплексного систематизованого заходу з впровадження результатів наукових досліджень у виробничо-господарські процеси. Визначено, що серед усього переліку наданих науково-інформаційних послуг, найбільшу питому вагу займає надання індивідуальних консультацій безпосередньо керівникам та головним спеціалістам сільськогосподарських підприємств. Встановлено, що за період 2006-2020 рр. приблизно наполовину зменшилась кількість організованих і проведених конференцій, нарад, семінарів, круглих столів, курсів, шкіл, виставок, аукціонів, ярмарків; крім цього, утричі скоротилася кількість організованих і проведених Днів поля, а також кількість виступів у засобах масової інформації та опублікованих статей у газетах і журналах.

Визначено основні чинники, які перешкоджають повноцінному та ефективному функціонуванню Регіональних центрів наукового забезпечення агропромислового виробництва.

Встановлено, що пріоритетним напрямом у вирішенні питання щодо оперативності та ефективності донесення результатів наукових досліджень до виробників сільськогосподарської продукції, має бути створення новітніх ефективних науково-інформаційних центрів, які акумулюватимуть інформаційні ресурси про новітні розробки, систематизуючи їх та розповсюджуючи для передачі передового досвіду у

виробництво в залежності від потреб сільськогосподарських підприємств та напрямів здійснення інноваційної діяльності.

Ключові слова: *інноваційний розвиток, інформаційно-консультаційне забезпечення, наукові розробки, сільськогосподарські підприємства.*

Анотація. *В статье определено информационно-консультационное обеспечение сельскохозяйственных предприятий как важное объединительное звено между генераторами научных разработок и непосредственно производителями сельскохозяйственной продукции. Доказано, что эффективность передачи результатов научных исследований определяется не только уровнем окупаемости и повышением экономической эффективности деятельности от внедрения инновационных разработок, но также их своевременностью.*

Проанализировано современное состояние системы информационно-консультационного обеспечения сельскохозяйственных предприятий как комплексного систематизированного мероприятия по внедрению результатов научных исследований в производственно-хозяйственные процессы. Определено, что среди всего перечня оказанных научно-информационных услуг, наибольший удельный вес занимает предоставление индивидуальных консультаций непосредственно руководителям и главным специалистам сельскохозяйственных предприятий. Установлено, что за период 2006-2020 гг. приблизительно наполовину уменьшились количество организованных и проведенных конференций, совещаний, семинаров, круглых столов, курсов, школ, выставок, аукционов, ярмарок; кроме этого, втрое сократилось количество организованных и проведенных Дней поля, а также количество выступлений в средствах массовой информации и опубликованных статей в газетах и журналах.

Определены основные факторы, которые препятствуют полноценному и эффективному функционированию Региональных центров научного обеспечения агропромышленного производства.

Установлено, что приоритетным направлением в решении вопроса относительно оперативности и эффективности донесения результатов научных исследований к производителям сельскохозяйственной продукции, должно быть создание новейших эффективных научно-информационных центров, которые будут аккумулировать информационные ресурсы о новейших разработках, систематизируя их и распространяя для передачи передового опыта в производство в зависимости от потребностей сельскохозяйственных предприятий и направлений осуществления инновационной деятельности.

Ключевые слова: *инновационное развитие, информационно-консультационное обеспечение, научные разработки, сельскохозяйственные предприятия.*

Summary. *The article identifies the information and consulting support of agricultural enterprises as an important link between the generators of scientific developments and directly producers of agricultural products. It is proved that the effectiveness of the transfer of research results is determined not only by the level of payback and increase the economic efficiency of the implementation of innovative developments, but also their timeliness.*

The current state of the system of information and consulting support of agricultural enterprises as a comprehensive systematized measure for the implementation of research results in production and economic processes is analyzed. It is determined that among the whole list of provided scientific and information services, the largest share is given to the provision of individual consultations directly to managers and chief specialists of agricultural enterprises. It is established that during the period 2006-2020 the number of

organized and held conferences, meetings, seminars, round tables, courses, schools, exhibitions, auctions, fairs decreased by about half; in addition, the number of Field Days organized and held, as well as the number of media appearances and articles published in newspapers and magazines, decreased 3 times.

The main factors that hinder full and effective functioning of the Regional Centers for Scientific Support of Agro-Industrial Production have been identified.

It is established that the priority in solving the issue of efficiency and effectiveness of reporting the results of research to agricultural producers should be the creation of the latest effective research and information centers that will accumulate information resources on the latest developments, systematizing them and disseminating best practices depending on the needs of agricultural enterprises and directions of innovative activity.

Key words: *innovative development, information and consulting support, scientific developments, agricultural enterprises.*

Постановка проблеми. В умовах жорсткої конкурентної боротьби одним з найпотужніших інструментів, що дає змогу ефективно функціонувати сільськогосподарським підприємствам, є здійснення власної виробничо-господарської діяльності на інноваційній основі, тобто використовуючи новітні досягнення науки й техніки. Оперативність та ефективність донесення результатів наукових досліджень від науковців до виробників сільськогосподарської продукції шляхом надання комплексних систематизованих науково-обґрунтованих інформаційно-консультаційних послуг є першоосновою щодо здійснення інноваційної діяльності сільськогосподарським підприємством і пріоритетним завданням наукового забезпечення інноваційного розвитку для аграрної науки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Грунтовні дослідження щодо питань здійснення інноваційної діяльності та науково-консультаційного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників розглядаються в численних публікаціях вітчизняних провідних учених, таких як Я.М. Гадзало, А.В. Балян, С.А. Володін, В.А. Вергунов, М.В. Зубець, П.Т. Саблук, Шпикуляк О.Г., Омеляненко Л.І. [3-4; 6-10] та багатьма іншими. Ними проведені дослідження, на основі яких вирішено цілий ряд теоретичних і практичних питань щодо підвищення ефективності здійснення інноваційної діяльності від впровадження наукових розробок у виробничо-господарські процеси сільськогосподарських підприємств. Поряд із цим, сучасне мінливе середовище в умовах ринкової економіки та посиленої конкурентної боротьби вимагає проведення подальших досліджень щодо створення сприятливих умов подальшого розвитку й ефективного функціонування аграрної науки з метою вчасного та якісного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників актуальними та затребуваними інноваційними розробками.

Мета. Визначення сучасного стану системи інформаційно-консультаційного забезпечення сільськогосподарських підприємств, розробка пріоритетних напрямів підвищення ефективності впровадження результатів наукових досліджень у виробничу сферу.

Виклад основного матеріалу. Ефективність передачі результатів наукових досліджень вчених до виробників сільськогосподарської продукції визначається не тільки рівнем окупності і підвищенням економічної ефективності діяльності від впровадження інноваційних розробок, але також їх своєчасністю, бо затримка у впровадженні може спричинити «старіння» розробки, що взагалі може призвести до недоцільності її впровадження, або ж отримані результати від

впровадження не дадуть своєчасної економічної вигоди сільськогосподарському товаровиробнику.

З метою більш ефективного ведення господарської діяльності керівники та головні спеціалісти сільськогосподарських підприємств повинні бути у постійному тісному систематичному контакті з генераторами інноваційних розробок.

В основних галузях агропромислового виробництва – землеробстві, рослинництві, тваринництві – інновації пов'язані, насамперед, з необхідністю підвищення урожайності сільськогосподарських культур і продуктивності тварин, а також з постійним зберіганням екологічної рівноваги у навколишньому середовищі. У механізації й електрифікації виробництва основною ціллю інновацій є створення ефективних форм і методів застосування машинних технологій в агропромисловому виробництві і формування відповідної технічної інфраструктури. Інновації в зберіганні і переробці сільськогосподарської продукції мають на меті як технологічне удосконалення виробництва, так і створення нових видів харчових продуктів [6, с. 116].

Інформаційно-консультаційне забезпечення є важливою об'єднувальною ланкою між науковцями та виробниками сільськогосподарської продукції, основною метою якого є доведення результатів наукових досліджень до кожного конкретного споживача у вигляді доступної та легкої у сприйнятті інформації.

У сучасному світі, який характеризується постійною мінливістю та швидкоплинністю, наука залишається визначальним чинником розвитку економіки країни в цілому та, відповідно, покращення якості життя населення.

Аграрна наука в Україні тримається на плечах Національної академії аграрних наук України, галузевих наукових установ, аграрних вищих

навчальних закладів, а також окремих науково-виробничих підрозділах агропромислових підприємств.

При цьому, найбільша концентрація науково-дослідних потужностей зосереджена в системі Національної академії аграрних наук України, яка об'єднує шість відділень: землеробства, меліорації та механізації; рослинництва; зоотехнії; ветеринарної медицини; аграрної економіки і продовольства; наукового забезпечення інноваційного розвитку, які координують діяльність 271 суб'єкта наукової і господарської діяльності, зокрема 10 національних наукових центрів, 33 інститутів, 5 дослідних станцій, 3 науково-дослідних центрів, 170 підприємств, установ, організацій мережі наукових установ [1, с. 3].

З метою більш ефективного використання наявного інтелектуального потенціалу вчених провідних наукових установ НААН, а також для забезпечення вищої результативності наукових досліджень значна кількість досліджень вчених НААН за пріоритетними напрямками виконується у тісній співпраці з науково-дослідними установами Національної академії наук України, Національної академії медичних наук України, Міністерства освіти і науки України, Мінагрополітики України, Мінприроди України, а також інших міністерств та відомств [1, с. 625].

Протягом періоду свого існування Національна академія аграрних наук України функціонувала під різними назвами, але постійно проводила і продовжує проводити глибокі наукові дослідження з великої множини актуальних проблем, що турбують кожного сільськогосподарського товаровиробника. Наукове забезпечення розвитку галузей агропромислового комплексу України є основним завданням Академії.

Надання науково-консультаційних послуг сільськогосподарським підприємствам Національна академія аграрних наук України здійснює головним чином через власну мережу Центрів наукового забезпечення агропромислового виробництва шляхом організації і проведення семінарів,

нарад, навчальних курсів, круглих столів, ярмарок, виставок, Днів поля, науково-практичних конференцій тощо. Важливе значення у підвищенні обізнаності керівників та головних спеціалістів сільськогосподарських підприємств відіграє і видавнича робота, що включає в себе публікацію наукових статей у різних журналах, збірниках, газетах, а також випуск інформаційних буклетів, виробничих посібників, рекомендацій, монографій, збірників наукових праць тощо. Виступи науковців у засобах масової інформації також дають можливість охопити велику аудиторію зацікавлених слухачів.

Інформація щодо здійснення Національною академією аграрних наук України науково-консультаційного та інформаційного забезпечення сільськогосподарських підприємств наведена в таблиці 1.

Таблиця 1

**Науково-консультаційне та інформаційне забезпечення
сільськогосподарських підприємств мережею Центрів наукового
забезпечення АПВ НААН, 2006-2020 рр.**

№ з/п	Перелік заходів	Роки			гр. 5 у % до гр. 3
		2006-2010	2011-2015	2016-2020	
1	2	3	4	5	6
1.	Проведено:				
	- конференцій, нарад, семінарів	6271	5291	3386	54,0
	- Днів поля	1535	938	603	39,3
	- круглих столів, курсів, шкіл	2629	2038	1250	47,5
	- виставок, аукціонів, ярмарків	2619	1808	1402	53,5
	- консультацій	166240	163742	207567	124,9
2.	Опубліковано:				
	- рекомендацій, буклетів та інформаційних листків	14373	12870	20692	144,0
	- статей у газетах, журналах	29155	19613	9326	32,0
3.	Виступи:				
	- по радіо	2250	1547	614	27,3
	- на телебаченні	2412	1889	739	30,6

Джерело: складено автором на основі [1, с. 752; 2, с. 412; 5, с. 649]

Наведені дані таблиці 1 свідчать, що протягом 2006-2020 років спостерігається збільшення кількості наданих консультацій та

опублікованих рекомендацій, буклетів та інформаційних листків. При цьому, серед усіх наданих науково-інформаційних послуг, найбільшу питому вагу займає надання індивідуальних консультацій безпосередньо керівникам та головним спеціалістам сільськогосподарських підприємств. Це, головним чином, пов'язано з тим, що при виникненні нагальних питань у процесі здійснення виробничо-господарської діяльності, кожен із суб'єктів аграрного ринку потребує якнайшвидшого вирішення даних питань, оскільки найменшій простій, затримка під час проведення сільськогосподарських робіт може призвести до непередбачуваних наслідків.

Поряд із цим відбулося скорочення кількості інших проведених інформаційно-консультаційних заходів Центрами наукового забезпечення АПВ НААН. За вказаний період приблизно наполовину зменшилась кількість організованих і проведених конференцій, нарад, семінарів, круглих столів, курсів, шкіл, виставок, аукціонів, ярмарків. Крім цього, утричі скоротилася кількість організованих і проведених Днів поля, а також кількість виступів у засобах масової інформації та опублікованих статей у газетах і журналах.

Скорочення кількості проведених інформаційно-консультаційних заходів, покликаних забезпечити наукову підтримку інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств, відбувається внаслідок того, що з року в рік система управління мережею регіональних установ і підприємств мережі НААН з трансферу наукових розробок та інновацій поступово застаріває. Утворені наприкінці минулого століття Регіональні центри наукового забезпечення агропромислового виробництва, призначенням яких є створення та організація умов для швидкого розповсюдження і впровадження інноваційних розробок серед суб'єктів аграрного ринку, втрачають свої позиції, оскільки академічній науці важко витримувати економічну конкуренцію, в тому числі й відносно наукових

кадрів, про що свідчить значне скорочення загальної чисельності кадрового потенціалу НААН з 39124 осіб у 2007 році [2, с. 363] до 15501 осіб на кінець 2020 року [1, с. 713].

Недостатня розвиненість науково-консультаційного забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств в цілому негативно впливає і на стан розвитку сільського господарства, і на стан розвитку певної сільської місцевості. Тобто, діюча система інформаційно-консультаційної підтримки аграрних підприємств на сьогоднішній день не дає бажаного ефекту, оскільки не в повній мірі забезпечує інтереси сільськогосподарських товаровиробників через недосконалість процесу збору, систематизації, зберігання та подальшого забезпечення оперативного доступу до неї представникам аграрних підприємств.

Висновки та пропозиції. Беручи до уваги заслужену багаторічну репутацію, система наукового забезпечення інноваційного розвитку агропромислових підприємств в Україні потребує вдосконалення. Недостатній рівень фінансування наукових досліджень, низька забезпеченість матеріально-технічною базою, оборотними ресурсами, застаріла система впровадження наукової продукції в агропромислове виробництво, слабкі мотиваційні стимули для залучення в процес проведення наукових досліджень висококваліфікованих спеціалістів тощо вимагають розробки та втілення негайних заходів щодо створення умов подальшого розвитку й ефективного функціонування аграрної науки.

Пріоритетним напрямом, що дасть змогу вирішити питання щодо оперативності та ефективності донесення результатів наукових досліджень до виробників сільськогосподарської продукції, має бути створення відповідних умов, які допоможуть усунути інформаційні бар'єри між продуцентами наукових розробок та споживачами інноваційної продукції шляхом формування ефективних науково-інформаційних центрів, які акумулюватимуть інформаційні ресурси про новітні розробки,

систематизуючи їх та розповсюджуючи для передачі передового досвіду у виробництво в залежності від потреб сільськогосподарських товаровиробників.

Процес формування сучасних науково-інформаційних центрів для галузі сільського господарства повинен включати:

- створення ефективної системи маркетингу як для забезпечення учасників аграрного ринку оперативною інформацією про цінові пропозиції, наявність попиту/пропозиції на відповідних ринках, так і для постійного проведення комплексних маркетингових досліджень з метою здійснення моніторингу поточного стану та можливих перспективних напрямів розвитку сільського господарства як в межах окремих районів, так і в обласних масштабах;

- створення регіональної системи інформаційно-консультаційного обслуговування, в основі якої повинна бути покладена комплексна удосконалена схема розповсюдження наукової інформації максимально наближена до потреб і запитів сільськогосподарських товаровиробників.

Інформатизація наукового забезпечення інноваційної діяльності аграрних підприємств, в тому числі й здійснення їх науково-консультаційного забезпечення, суттєво прискорить строки проведення наукових досліджень, допоможе підвищити їх якість та сприятиме швидкому, а головне - ефективному впровадженню отриманих результатів наукових досліджень у виробничу сферу.

Література

1. Адамчук В. В., Гузеватий О. Є., Кузьмінський В. В. Звіт про діяльність Національної академії аграрних наук України за 2016-2020 роки та 2020 рік. Київ : Аграрна наука, 2021. 768 с.

2. Адамчук В. В., Жукорський О. М., Сидоренко О. С. Звіт про діяльність Національної академії аграрних наук України за 2006-2010 роки та 2010 рік. Київ : Аграрна наука, 2011. 424 с.
3. Вергунов В. А. Наукові основи інноваційного розвитку аграрної науки на регіональному рівні. Вісник аграрної науки. 2019. № 5(794). С. 70–75.
4. Володін С. А. Інноваційний розвиток аграрної науки : монографія. Київ : МАУП, 2006. 400 с.
5. Заришняк А. С., Минка А. П., Кузьмінський В. В. Звіт про діяльність Національної академії аграрних наук України за 2011-2015 роки та 2015 рік. Київ : Аграрна наука, 2016. 664 с.
6. Зубець М. В., Тивончук С. О. Наукові основи розвитку агропромислового виробництва на інноваційних засадах (теорія, методологія, практика) : монографія. Київ : Аграрна наука, 2006. 480 с.
7. Гадзало Я. М., Балян А. В., Володін С. А. та ін. Трансфер інноваційних технологій в агропромислове виробництво регіонів України. Київ : Аграрна наука, 2016. 244 с.
8. Омеляненко Л., Мединська О., Кузишин Н. Наукове забезпечення інноваційного розвитку аграрної сфери на регіональному рівні. Інноваційна економіка. 2016. № 7-8. С. 91-98.
9. Саблук П. Т., Шпикуляк О. Г., Курило Л. І. та ін. Інноваційна діяльність в аграрній сфері: інституціональний аспект. Київ : ННЦ ІАЕ, 2010. 706 с.
10. Шпикуляк О., Грицаєнко М. Наукове забезпечення інноваційного розвитку аграрної сфери. Бізнес-Інформ. 2016. № 4. С. 143-149.

References

1. Adamchuk V. V., Ghuzjevatyj O. Je., Kuzjminskyj V. V. Zvit pro dijalnistj Nacionaljnoji akademiji aghrarnykh nauk Ukrainy za 2016-2020 roky ta 2020 rik. Kyjiv : Aghrarna nauka, 2021. 768 s.
2. Adamchuk V. V., Zhukorskyj O. M., Sydorenko O. S. Zvit pro dijalnistj Nacionaljnoji akademiji aghrarnykh nauk Ukrainy za 2006-2010 roky ta 2010 rik. Kyjiv : Aghrarna nauka, 2011. 424 s.
3. Verghunov V. A. Naukovi osnovy innovacijnogho rozvytku aghrarnoji nauky na rehionaljnomu rivni. Visnyk aghrarnoji nauky. 2019. # 5(794). S. 70–75.
4. Volodin S. A. Innovacijnyj rozvytok aghrarnoji nauky : monohrafija. Kyjiv : MAUP, 2006. 400 s.
5. Zaryshnjak A. S., Mynka A. P., Kuzjminskyj V. V. Zvit pro dijalnistj Nacionaljnoji akademiji aghrarnykh nauk Ukrainy za 2011-2015 roky ta 2015 rik. Kyjiv : Aghrarna nauka, 2016. 664 s.
6. Zubecj M. V., Tyvonchuk S. O. Naukovi osnovy rozvytku aghropromyslovogho vyrobnyctva na innovacijnykh zasadakh (teorija, metodologhija, praktyka) : monohrafija. Kyjiv : Aghrarna nauka, 2006. 480 s.
7. Ghadzalo Ja. M., Baljan A. V., Volodin S. A. ta in. Transfer innovacijnykh tekhnologhij v aghropromyslove vyrobnyctvo rehioniv Ukrainy. Kyjiv : Aghrarna nauka, 2016. 244 s.
8. Omeljjanenko L., Medynsjka O., Kuzyshyn N. Naukove zabezpechennja innovacijnogho rozvytku aghrarnoji sfery na rehionaljnomu rivni. Innovacijna ekonomika. 2016. # 7-8. S. 91-98.
9. Sabluk P. T., Shpykuljak O. Gh., Kurylo L. I. ta in. Innovacijna dijalnistj v aghrarnij sferi: instytucionaljnyj aspekt. Kyjiv : NNC IAE, 2010. 706 s.
10. Shpykuljak O., Ghrycajenko M. Naukove zabezpechennja innovacijnogho rozvytku aghrarnoji sfery. Biznes-Inform. 2016. # 4. S. 143-149.